

ધોરણ : 10

ગુજરાતી

આદ : 1

વૈષ્ણવજન

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 પ્રશ્નની નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ખરા (✓) ની નિશાની કરો.

- (1) નીચેનામાંથી કઈ બાબત વૈષ્ણવજનને લાગુ પડતી નથી.
- (A) બીજાના દુઃખને સમજુ શકે છે.
- (B) નિરભીમાની હોય છે.
- (C) અભીમાની હોય છે.**
- (D) કોઇની પણ નિંદા કરતા નથી.

(2) વાચ, કાણ, મન નિર્મળ રાખે એટલે.....

(A) વાણી ચારિશ્ચ અને મનને કપટથી દૂર રાખે

(B) વાણી, કાયા અને મન ને કપટી બનાવે

(C) વાણી, ચારિશ્ચ અને મનને સ્થિર રાખે

(D) વાણી, કાયા અને મન ને ચંચળ રાખે.

પ્રશ્ન : 2 એક – એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) “સકળ તીરથ તેના તનમાં રે” – પંક્તિનો અર્થ જણાવો.

➤ કવિ વૈષ્ણવજનને સકળ તીર્થસ્વરૂપ કહે છે, કારણ કે આ વૈષ્ણવજન નિર્મોહી, લદયી વૈરાગી તેમજ લોલ કે છળકપટ વિનાનો હોય છે. તેણે કામક્રોધ પર વિજય પ્રાપ્ત કર્યો હોય છે. તેનું ચિત્ત હંમેશા રામના નામની ધૂનમાં જ લીન હોય છે.

(2) મોહમાયા કોને સ્પર્શી શકતાં નથી.

➤ મોહમાયા વૈષ્ણવજનને સ્પર્શી શકતાં નથી.

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

(1) કોના દર્શન કરવાથી એકોતેર પેઢી તરી જય છે.

➤ જે વૈષ્ણવજન મોહમાયાથી પર હોય, જેના અંતરમા દ્રઢ
વૈરાગ્ય હોય, જેનામાં લોભકે છળકપટ ન હોય, જેણે કામકોધ
પર વિજય પ્રાપ્ત કર્યા હોય, જેનું ચિત હુંમેશા રામના નામની
ધૂનમાં લીન હોઇ એવા તીર્થસ્વરૂપ વૈષ્ણવજનના દર્શન
કરવાથી એકોતેર પેઢી તરી જય છે.

(2) પરસ્થી જેને માતરે -પંક્તિ સમજવો.

➤ પરસ્થી જેને માતરે -પંક્તિ વૈષ્ણવજનની નિર્મળ દ્રષ્ટિને
વ્યક્ત કરે છે. તે સૌની તરફ સમભાવ અને સમદ્રષ્ટિ
રાખે છે. તે પરસ્થી તરફ કુદ્રષ્ટિ કરતો નથી. તે પરસ્થીને
માતા ગણે છે.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

(1) નરસિંહ મહેતા વૈષ્ણવજનના કયાં-કયાં લક્ષણો જણાવે છે? તમારા શબ્દોમાં વર્ણાવો.

➤ ‘વૈષ્ણવજન’ નો એક સામાન્ય અર્થ છે – વિષ્ણુ ભગવાનની નિત્ય ઉપાસના કરનાર, વિષ્ણુભક્ત. નરસિંહ મહેતાએ આ સામાન્ય સમજ ઉપરાંત વૈષ્ણવજનનાં અન્ય વિશેષ લક્ષણો દર્શાવીને, “વૈષ્ણવજન” શબ્દના અર્થને વિશાળ જીવનસંદર્ભો સાથે, પદ દ્વારા, નવો અર્થ આપ્યો. નરસિંહ મહેતાની દાઢિએ નીચેનાં લક્ષણો ધરાવનાર માનવી, સાચા અર્થમાં ‘વૈષ્ણવજન’ જ છે :

- સાચો વૈષ્ણવજન પરાઇ પીડાને આત્મસાત્ કરી, ભલાઇ દ્વારા એ પીડાને, સહેજ પણ અભિમાન લાવ્યા વિના, પવિત્ર ભાવથી દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ રહે છે.
- તે નમ્ર હોય છે, સૌને વંદન કરે છે, સૌનો આદર પામે છે. કોઈ નિંદા કરે તો કરતો નથી, પણ પોતે કોઈની નિંદા કરતો નથી. મન-વચન તેમજ કર્મમાં કશો વિરોધાભાસ હોતો નથી, એ જ એનું સાચું ચારિઝ છે. કવિ આવા વૈષ્ણવજનની માતાના જીવનને ધન્ય માને છે. એ વૈષ્ણવ સાચો છે, જે સમાન દ્રष્ટિશી સૌને જુઓ છે, એને મન કોઈ મોટો નથી, કોઈ નાનો નથી. જે છઢા કે કામના સૌને દુઃખી કરે છે, એનો એણે ત્યાગ કર્યો છે.

- પરલીને માતા સમાન ગણે છે. સાચું બોલે છે, સાચું જીવે છે. સાચાને સાથ આપે છે. મહેનતનું ખાય છે, બીજાની મહેનતનું, પારકું ધન, એને માટે ત્યાજ્ય છે. એને હાથ અડાડતો નથી.
- એને મોહમાયા સ્પર્શતા નથી; એશી એ પર હોય છે. એનું જીવન જલકમલવતું હોય છે. અંતરમાં દઢ વૈરાગ્ય હોય છે. ચિત્ત રામનામની ધૂનમાં તન્મય હોય છે. નિલોલી, નિષ્પાટી અને નિર્મજ હોય છે. કામકોધ ઉપર એનો કાબૂ હોય છે.

પ્રશ્ન : 5 નીચેની કાવ્યપંક્તિ સમજાવો.

“વૈષ્ણવજન તો તેને કહીએ, જે પીડ પરાઇ જાણો રે,
પરદુઃખે ઉપકાર કરે તોયે, મન અલિમાન ન આણો રે,”

- પ્રસ્તુત પંક્તિ વૈષ્ણવજનનો મહિમા કરે છે. જે માત્ર વિષ્ણુની ભક્તિ કરી, તેમનું ચિંતન કરે છે, તે જે વૈષ્ણવજન નથી. પોતાનાં દુઃખોનાં ગાણાં ગાનારને પ્રભુ આગળ એ અંગેની ફરિયાદ કરનાર તો ધણા છે.

➤ પણ જે વ્યક્તિનું હદય બીજાનાં દુઃખ જોઈને પીડા પામે છે ને
જે એ દુઃખો ફર કરવામાં પોતાની જાત સમર્પિત કરે છે, તે જ
સાચો વૈષ્ણવ છે. એ વ્યક્તિ બીજાના દુઃખો ફર કરી, “કશુંક
કર્યાનો”, ઉપકારનો, ભાવ મનમાં પ્રગટ થવા દેતો નથી,
અભિમાન કરતો નથી.

Thanks

For watching